

Jarosław Sobkowiak, Krzysztof Filipowicz

Od Redakcji

Studia Theologica Varsaviensia 53/2, 7-13

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OD REDAKCJI

Refleksja moralna towarzyszy człowiekowi od jego początków. Nigdy też nie była obszarem wyizolowanym dla czysto abstrakcyjnych rozważań. Nie ma bowiem działania bez motywu, ale też nie przebiega ono wyłącznie w relacji do porządkujących je norm. Człowiek działający żyje w świecie nacechowanym dynamizmem i zmiennością. To rodzi istotne pytania: Co jest we mnie stałe i co ze mnie przetrwa? Kim jestem wobec tej zmienności? Jaki jest zakres mojej odpowiedzialności moralnej?

W takim właśnie duchu myślał i tworzył nestor polskich teologów moralistów, Ksiądz Profesor Stanisław Olejnik (1920 – 2014). Wielki Człowiek, Kapłan, Mistrz i Przyjaciel. Swoją refleksję moralną wyraził w kluczu „dar – wezwanie – odpowiedź”. Można się spierać co do aktualności i trafności niektórych rozwiązań. Trzeba jednak zauważyć w tej refleksji wpływ drugiej ważnej postaci – Św. Jana Pawła II. Losy obu przecięły się w czasie twórczych lat sześćdziesiątych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, by potem inspirować się wzajemnie, dzielić radościami i smutkami dwóch – w tamtym czasie – wyróżniających się ośrodków: KUL-u i Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Korespondencja Księdza Profesora Olejnika z Janem Pawłem II ukazała się drukiem, staraniem Księdza Profesora Olejnika. W swoim dzienniku *Takie to były czasy, tacy to byli ludzie*, Ksiądz Profesor wspomina, że Wojtyła był silniejszy fizycznie i szybciej chodził po górach. Z kolei ks. prof. Ireneusz Mroczkowski, przewodniczący Stowarzyszenia Teologów Moralistów tak opisuje tę relację: *Oprócz miłości do gór, łączyła ich etyka chrześcijańska,*

umiłowanie Kościoła oraz heroiczna postawa kapłańska, która po II wojnie światowej obroniła polską tożsamość katolicką.

Dar – wezwanie – odpowiedź. Program rozpisany na lata, zarówno w twórczości samego Księdza Profesora Stanisława Olejnika, jak również w szerszej pojętej moralności chrześcijańskiej. Perspektywa daru stała się centralną kategorią teologiczną. Wezwanie wpisane w życie chrześcijańskie coraz bardziej uświadamiało człowiekowi jego odpowiedzialność. Wreszcie sama odpowiedź wybrzmiewa tym dobitniej, gdy towarzyszy jej świadomość, że moralność chrześcijańska jest moralnością objawioną, moralnością daru.

Prezentowany numer naszego pisma nie jest i nie chce być typową księgą pamiątkową. Książdz Profesor Olejnik zawsze był otwarty na nowe. Z tego powodu proponowane w pierwszej części artykuły będą nie tylko odniesieniem do Osoby Księdza Profesora, ale pójdą dalej w refleksji, podejmując istotne współczesne problemy moralne. Pragniemy tym wspomnieniem wyrazić Księdzu Profesorowi naszą wdzięczność za Jego twórczość i inspirujące myśli, a jednocześnie zapewnić, że podejmujemy wezwanie, by odpowiadać ciągle na nowo na istotne problemy współczesności. Wśród autorów są uczniowie Księdza Profesora oraz ci, w których zrodził On szczególną potrzebę wdzięczności. Również piszący te słowa jest szczególnie związany z postacią Profesora jako „intelektualny wnuk w linii prostej”, gdyż przez wiele lat Książdz Profesor był pracownikiem naszej Alma Mater w Warszawie. Niech zatem pierwsza rocznica śmierci utrwalona na piśmie, będzie dla nas zachętą do twórczej odpowiedzi podczas kolejnych rocznic na to zadanie, jakie ukazał nam nasz Mistrz, Książdz Profesor Olejnik – zadanie odkrywania prawdy o człowieku w jego działaniu.

Pierwszy artykuł, autorstwa o. Andrzeja Derdziuka, ukazuje postać ks. prof. Stanisława Olejnika na tle historii teologii moralnej w Polsce i nie tylko. Autor ujmuje to bardzo dobitnie: „Ks. Olejnik jest świadkiem historii, gdyż tworzył dzieje polskiej moralistyki w stopniu przewyższającym wielu innych naukowców”. Dotyczy to nie tylko ilości i jakości publikacji, rozległości dociekań intelektualnych, ale także promowaniu młodych naukowców, którzy

dziś tworzą panoramę teologii moralnej w Polsce. Kolejny artykuł, ks. Zbigniewa Wanata, dotyczy problematyki sumienia, stale obecnej w intelektualnej twórczości ks. prof. S. Olejnika. Autor zauważa, że ks. S. Olejnik, korzystając z bogatego dotychczasowego dorobku, otwarty był na ujęcia współczesne, choć często trzeba było ustosunkować się do nich nad wyraz polemicznie. Nie obce mu były ujęcia humanistyczne, typowe chociażby dla etyki lekarskiej – zagadnienie jakże dziś aktualne! Wspólnym mianownikiem podejmowanych zagadnień było konsekwentne i cierpliwe przybliżanie i wyjaśnianie stanowiska Kościoła.

W kolejnym artykule ks. Stanisław Skobel omawia intuicje zawarte w teologii uprawianej przez ks. S. Olejnika. Dziś okazują się one zbieżne z obecnym nauczaniem Kościoła, jakie reprezentuje papież Franciszek. Dotyczą one zwłaszcza uznania *oikonomii*, ujmującej miłosierdzie jako zasadę ostatecznego odniesienia dla ludzkich działań. W dorobku Profesora autor wskazuje także na publikacje, które można uznać za antimoralizatorskie. Chodzi przede wszystkim o to, by zbyt łatwo nie wydawać osądów moralnych bez uwzględnienia złożoności sytuacji. Istotne jest to zwłaszcza wtedy, gdy moralista musi czasami zabierać głos w sytuacji, gdy sam nie ma jeszcze do końca sprecyzowanego, jasnego osądu końcowego. Kolejną intuicją ks. S. Olejnika, wyraźnie zbieżną z nauczaniem papieskim, jest budzenie odpowiedzialności i wrażliwości społecznej. Autor zwraca także uwagę, że uprawiana przez ks. S. Olejnika teologia moralna ewoluowała w kierunku teologii duchowości.

Artykuł *Interdyscyplinarne aspekty teologicznej obrony rodziny*, autorstwa ks. Ireneusza Mroczkowskiego, odwołuje się zarówno do świadomości współczesnych rodziców, jak i dorobku naukowego ks. S. Olejnika. Dialog teologii moralnej z innymi dziedzinami teologicznymi, a także z wynikami współczesnych nauk o człowieku, wydaje się koniecznością. Dlatego w artykule akcentuje się zbieżność potrójnej perspektywy badawczej w teologii i psychologii Ph. Zimbardo, który opisując kryzys ojcostwa, bada behawioralny kontekst jednostki i jej cechy, analizuje sytuację związaną z konkretnym

społecznym i fizycznym środowiskiem oraz odsłania układ sił, który tworzy, podtrzymuje i modyfikuje sytuację.

W artykule *Odpowiedzialność Kościoła za dar zbawienia*, ks. Krzysztof Jeżyna dowodzi, że zrozumienie zbawczej misji Kościoła wymaga odkrycia potrójnej prawdy o Kościele jako tajemnicy, wspólnoty i misji. Tajemnica Kościoła wyrasta ze zbawczej misji Trójcy Świętej. Dar komunii Osób Boskich odsłania prawdę o budowaniu wspólnoty kościelnej, co spotyka się z moralnym wysiłkiem człowieka. Wreszcie Kościół-misja odnosi się do nakazu Jezusa Chrystusa, by Jego dzieło zbawienia było kontynuowane. Dzięki trynitarniej komunii Ojca, Syna i Ducha Świętego Kościół jest narzędziem zbawienia człowieka.

„Od nas samych zależy to, czym zjednoczona Europa stanie się dla nas i czym my dla niej będziemy. Czy zamieszkamy we wspólnym domu ojczyzn, czy też staniemy się lokatorami przedmieścia jakiejś gigantycznej megapolis”. Niczym od górnego „c” rozpoczyna się refleksja moralna ks. Pawła Góralczyka zawarta w artykule: *Uniwersytety a kulturowa jedność Europy*. Autor dowodzi, że cel uniwersytetu, cel wiedzy naukowej nie zawiera się w niej samej, gdyż pozostaje ona w służbie człowieka – osoby, a dalej całej ludzkości. W artykule znajdziemy ostrzeżenie przed wykorzystywaniem nauki w celu, by jedynie posiadać. Uniwersytety nie powinny służyć jedynie pragmatyzmowi i celom doraźnym. Generowana w ten sposób wiedza nie może udawać, że jest neutralna wobec człowieka, gdyż w końcu przeciw niemu się obróci. Autor proponuje, by przywrócić w odnowionej formie idee, które legły podczas tworzenia uniwersytetów. Towarzyszący temu procesowi Kościół wskazywał, że zdobywana wiedza jest w jakimś sensie darem z Wysoka i zdobyczą ducha, a uniwersytet wspólnotą profesorów i studentów. Dzięki temu nauka będzie prowadzić do wyzwolenia i wywyższenia człowieka.

Dział z artykułami zamykają refleksje ks. Andrzeja Pryby, snute na kanwie obrad Międzynarodowego Kongresu Rodzin, który odbył się w ramach VIII Światowego Spotkania Rodzin w dniach 22-25 września 2015 r. w Filadelfii. Obradom przyświecało hasło: „Miłość jest naszą misją: rodzina pełnią życia”. Przesłaniem kongresu była

myśl, że rodzina żyje pełnią życia wtedy, gdy kocha, ponieważ jej misją jest miłość. Kongres przypominał, że proklamowanie chrześcijańskiej wizji małżeństwa i rodziny ma znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania samego małżeństwa i rodziny, jak również całego społeczeństwa. Szczególna odpowiedzialność w tym względzie spoczywa na politykach tworzących prawo. Jednocześnie rodziny winny angażować się w tworzenie kultury i polityki im sprzyjającej. To zadanie mogą realizować poprzez tworzenie stowarzyszeń, organizacji i wspólnot, które pomogą w kreowaniu dobrego prawa.

Dział Varia otwiera niemieckojęzyczny artykuł ks. Jarosława Babińskiego, dotyczący krytyki ideologii rasistowskiej w wydaniu pelplińskiego księdza Franciszka Sawickiego. Postawa ks. Sawickiego o tyle była istotną, że – będąc z racji swego pomorskiego pochodzenia obywatelem dwóch kultur: niemieckiej i polskiej – cieszył się wielkim naukowym autorytetem w obu obszarach językowych, w których tworzył. Poddając krytyce hitlerowską ideologię rasy, wskazywał przede wszystkim na jej sprzeczność z chrześcijaństwem, głoszącym niezwykłość praw i godność każdej osoby ludzkiej. Tym samym wskazywał na wrogość hitleryzmu wobec chrześcijaństwa.

Kolejny artykuł, autorstwa ks. Piotra Liszki, dotyczy zjawiska hellenizacji judaizmu. Autor, zdając sobie sprawę, że wpływ kultury greckiej na żydowską jest czymś oczywistym, ale warto zastanowić się, jak ten wpływ przebiegał w miarę rozwoju obu kultur. Rodzi to szereg ważkich pytań: Czy teksty biblijne przetłumaczone na język grecki zawierają w sobie Boże Objawienie? Czy teksty napisane w języku greckim były kontynuacją objawienia, rozpoczętego w środowisku hebrajskim? Czy grecki język i sposób myślenia zostały wybrane przez Boga, by lepiej wyrazić myśli, które chciał ludziom przekazać, czy raczej było odwrotnie, ludzie samowolnie tworzyli swoje komentarze, odbiegające od zamysłu Bożego? Pytań jest znacznie więcej i choć autor nie pretenduje do tego, by dać definitywne odpowiedzi, to zauważa, że wpływ judaizmu na kulturę helleńską był niewielki. Zyskał na znaczeniu dopiero z pojawieniem się chrześcijaństwa. To raczej judaizm znalazł się pod przemożnym wpływem kultury

helleńskiej, choć nie oznaczało to rezygnacji z biblijnego sposobu myślenia i postrzegania świata.

Dział *Varia* zamyka artykuł ks. Jana Decyka pt.: *Obraz śmierci człowieka w posoborowej liturgii*. Jak w pierwszym zdaniu „Od redakcji” zostało przypomniane, że refleksja moralna towarzyszy człowiekowi od jego początku, tak referując ostatni artykuł, należy dodać, że temat śmierci ma w tej refleksji miejsce wyjątkowe. Perspektywa liturgiczna należy do nader cennych, gdyż ukazuje śmierć człowieka w powiązaniu ze zbawczymi wydarzeniami Chrystusa, z Jego Misterium Paschalnym, z prawdą o Bożym miłosierdziu, a także z chrześcijańską nadzieją życia wiecznego. Od chwili chrztu wierzący włączeni są w misterium Śmierci i Zmartwychwstania Jezusa Chrystusa, ono towarzyszy ich całemu ziemskiemu życiu aż po dzień śmierci.

W bieżącym numerze prezentujemy cztery recenzje. Pierwsza, autorstwa ks. Krzysztofa Bardskiego, omawia dwa porządki *Miszny*: *Zeraim (Nasiona)* i *Moed (Święto)*. Autorem tłumaczenia i opracowania, obejmującego obszerny aparat krytyczny, jest wybitny polski hebraista Roman Marcinkowski. Recenzent stwierdza: „Podsumowując, jesteśmy przekonani, że ze względu na dokładność i precyzję przekładu, jak i bogate opracowanie zawarte w przypisach do tekstu, przekład dwóch pierwszych porządków *Miszny* R. Marcinkowskiego (z nadzieją na owocną kontynuację dzieła) stanowi obecnie jedno z najważniejszych dokonań polskiej hebraistyki i cenny wkład w polską kulturę, która na przestrzeni wieków czerpała liczne inspiracje z tradycji żydowskiej”.

Autor kolejnej recenzji, ks. Leon Nieścior, przybliży anglojęzyczne dzieło ks. Józefa Grzywaczewskiego pt.: *Great Persecutions and the Reconciliation of the Lapsi*. Głównym zagadnieniem podejmowanym w książce jest powrót upadłych do Kościoła, szczególnie tych, którzy popadli w apostazję. Recenzent przyznaje, że praca ks. prof. Grzywaczewskiego nie jest wyczerpującą monografią, ale bardzo cennym zarysem problematyki. Cenna jest stosunkowo bogata bibliografia. Walorem jest także zakorzenienie w źródłach, co zapobiega między innymi powierzchowności i pochopności wniosków.

Ks. J. Grzywaczewski okazynie wskazuje na analogię do sytuacji współczesnej chrześcijaństwa. Dlatego, konkluduje recenzent, gdyby nawet powstała rozprawa o podobnej tematyce, wydanie niniejsze miałoby i wtedy ten sens, że pokazuje własne spojrzenie autora na poddane refleksji zjawiska.

Autorem kolejnej recenzji jest ks. Zbigniew Wanat i dotyczy ona pozycji ks. Jana Kalniuka, zatytułowanej: *Pasterska posługa kapłana w kontekście daru i zadania. Aspekt teologicznomoralny*. Recenzent stwierdza, że jest to całościowe studium, ukazujące pasterską posługę współczesnego kapłana w perspektywie daru i zadania, co zgodnie – choć niezamierzenie – współbrzmi z tytułem bieżącego numeru *Studia Theologica Varsaviensia*. Zaproponowane przez ks. Jana Kalniuka ujęcie jest nie tylko bardzo interesujące z punktu widzenia pojedynczego księdza lub kandydata do kapłaństwa, ale także ważne z eklezjalnego punktu widzenia. Stanowi bowiem cenny materiał do refleksji dla osób odpowiedzialnych za formację obecnych i przyszłych duszpasterzy.

Ostatnia recenzja, autorstwa Bartosza Wieczorka, dotyczy obszernej pozycji ks. Witolda Kaweckiego, zatytułowanej: *Vademecum kultury politycznej*. Myśl katolicka niestety bardzo rzadko obecna jest w polskiej debacie społecznej i politycznej, zauważa recenzent. Stąd tym bardziej *Vademecum* ks. W. Kaweckiego jawi się jako wychodzące naprzeciw oczekiwaniom. Recenzent zauważa, że autor docenia potrzebę rozwijania teologii politycznej, co w wydaje się w kontekście prac innych teologów rzeczą wyjątkową i odrębną. Ks. W. Kaweckie nie tylko nie boi się terminu „teologia polityczna”, ale śmiało włącza do grona jej przedstawicieli w Polsce Stefana Wyszyńskiego i Karola Wojtyłę. „Praca Witolda Kaweckiego – konkluduje recenzent – powinna stać się inspiracją do dalszego uprawiania refleksji społecznej i politycznej i poszerzenia dyskursu społecznego w Polsce o nową optykę – krytyczną teologię polityczną”.

Jak zwykle dołączamy Kronikę Wydziału Teologicznego UKSW. Okres styczeń – czerwiec 2015 r. opracował ks. Rafał Bednarczyk (debiut!).

Jarosław Sobkowiak MIC, ks. Krzysztof Filipowicz